

تولید و مصرف فرآورده های اطلاعاتی معماری در دانشکده های معماری و شهرسازی

فصلنامه اطلاع رسانی، دوره ۱۱، شماره ۱، زمستان ۱۳۷۳

نویسنده: محمدرضا اولیاء

مرکز اسناد و تحقیقات دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه یزد

کلید واژه ها :

معماری * شهرسازی * اطلاعات * اطلاع رسانی

چکیده :

دانشجویان دانشکده معماری در طول دوران تحصیلی خود به دو نحو در معرض فرآورده های اطلاعاتی و شهرسازی قرار می گیرند :

۱) مصرف فرآورده های معماری (کارهای دیگران) ، نقشه های بناهای تاریخی سراسر کشور که در طول سالهای متمادی و در شرایط دشوار توسط کارشناسان سازمان میراث فرهنگی کشور ، دفتر تاریخی ، سازمان ملی حفاظت آثار ملیستانی تهیه گردیده است ، از مهمترین و ارزشمندترین اسناد معماری و شهرسازی این سرزمین محسوب می شوند .

۲) تولید فرآورده های معماری (کارهای خودشان) طبیعت آموزش در دانشکده های معماری ، ضرورتا اقتضا می کند که دانشجوی معماری ، در معرض استفاده از اطلاعات تولید شده مذکور در قسمت اول ، قرار گیرد ، تا موقعیت تاریخی / جغرافیایی خود را به عنوان معمار / شهرساز در تاریخ سارندگی کشور بشناسد . این کار تحت عناوین و دروس گوناگون آشنایی با معماری مجتمعهای زیستی ، اصول و مبنای معماری و شهرسازی وتحقق می پذیرد . این فرآیند با تجزیه و تحلیل و مصرف فرآورده های اطلاعاتی آموزش / پژوهش همراه است .

هم اکنون این روند تولید و مصرف در دانشکده های معماری ، علی رغم امتیازات فراوان ، دارای نواقصی نیز هست که عمده ترین آنها را می توان به شرح زیر مطرح کرد :

الف) اتلاف وقت دانشجوی جهت دستیابی به کارهای انجام شده ؛

ب) عدم اطلاع از کارهای انجام شده در کشور ؛

ج) سرقت اطلاعات ؛

د) هویت زدایی اطلاعات ؛

ه) احتکار اطلاعات ؛

و) دوباره کاری و چند باره کاری در تولید اطلاعات ؛

ز) خلاء نظام تصحیح و تکمیل .

پیشنهاد می گردد : به منظور رفع نارساییهای موجود ، يك كاسه كردن اطلاعات ، سیاستگذاری و دستیابی به شبکه اطلاع رسانی در خور این حرکت آموزشی / پژوهشی ، کمیته ای متشکل از : مرکز اطلاعات و مدارك علمی ایران ، وزارت مسکن و شهرسازی ، سازمان میراث فرهنگی کشور ، دانشکده های معماری و شهرسازی و تشکیل و این کمیته در راستای دستیابی به مشی واحد و هماهنگ ، برنامه ریزی لازم به عمل آورد .

امید است این همکاری بتواند ، منشا اثرات مفیدی در تولید و مصرف اطلاعات معماری و شهرسازی شده و حرکت سازندگی کشور را به سهم خود و به نحو شایسته ای تقویت نماید .

چرایی امر

خوشبختانه در روند آموزش معماری در داخل کشور ، شرایطی به وجود آمده است که تقریبا بلا استثناء همه دانشجویان کارشناسی ارشد پیوسته معماری ، در معرض آشنایی نسبتا مطلوب با گذشته معماری و شهرسازی در این مملکت قرار می گیرند . این امر به دلایل عمده زیر صورت می گیرد :

الف : آشنایی جهت ایجاد مهارت ارتباط در دانشجوی ، با منبع اطلاعاتی معماری که زمان و مکان در تگون آن نقش داشته است . آموزش " سواد معماری " جهت خواندن اطلاعات نهفته در اثر یا آثار ؛

ب : ایجاد زمینه های حساسیت لازم در دانشجوی ، برای درك قابلیت های آموزشی و پژوهشی محیط ؛

ج : افزایش باور دانشجویان نسبت به توانمندی های آفرینش معماری در مقابل با خودباختگی فرهنگی به عنوان یکی از ترفندهای استعماری ؛

د : کاهش نیاز به اطلاعات معماری و شهرسازی وارداتی بدلیل / فرهنگی / فنی .

معماری و شهرسازی کشور

بناها و مجموعه های بسیاری در سراسر کشور وجود دارند که با توجه به اهمیت آنها از نظر فرهنگی / تاریخی ، نقشه برداری و بازنگاری شده اند - شامل خانه های قدیمی ، بازارها ، مساجد ، مدارس کاروانسراها ، آب انبارها ، بازارچه ها ، سراها ، تیمچه ها و ...

بخش عمده ای از اطلاعات فی یاد شده توسط سازمان ملی حفاظت آثار باستانی (سابق) ، دفتر آثار تاریخی (سابق) آماده شده و در سازمان میراث فرهنگی کشور - که حاصل ادغام سازمانهای سابق الذکر است - این فعالیت ادامه یافته و اطلاعات نگهداری می شود . نقشه ها و اسناد یاد شده ، بعضا منتشر گردیده ، ولی بسیاری از آنها شرایط انتشار نیافته است . امکانات مالی و پاره ای ضرورت های بازنگری در کیفیت دقت آنها از عوامل عمده عدم انتشار این اطلاعات بوده است . نقشه ها برحسب تناسب با موضوع ، در مقیاس تهیه شده اند که جهت سهولت تکثیر و امکان چاپ ، به صورت کتاب یا مجله ، فیلم شده و به اندازه قطع A ۵ درآمده اند . این نقشه ها از طریق معرفی نامه دانشکده ها یا دانشگاهها درازای مبلغی ناچیز ، جهت استفاده در اختیار دانشجویان قرار می گیرد .

تجربه یزد

در دهه اول انقلاب اسلامی، کار سند برداری از بناهای تاریخی استان یزد را به عهده داشتیم. این کار قبلاً توسط پیشکسوتان ما و مدیران قبلی انجام شده بود. ما نیز همان راه را ادامه دادیم و در جهت تکامل آن کوشیدیم. در تداوم این راه، یعنی تولید اسناد اطلاعاتی از ابنیه تاریخی استان، تعدادی از همکاران به همراه کادر فنی به انجام این رسالت تولید اسناد علمی فرهنگی و اطلاع رسانی کمک کردند. این کار در غربت تمام، دور از چشم مردم و مسئولان و در زمان بسیار دشوار جنگ همراه با کمبود امکانات مالی، اداری و تدارکاتی انجام پذیرفت.

قبلاً زمانی که جهت نقشه برداری از کاروانسرای "خرگوش" واقع در جاده قدیم یزد - اصفهان عزیمت کردیم، وسیله نقلیه ما یک دستگاه وانت بود که گروه پنج نفری ما را به آنجا برد. سه شبانه روز در آنجا اتراف کردیم و در خرابه ها با مار و موش و گوسفندان ساکن در کاروانسرا همخانه شدیم.

سند برداری کلان

نقشه برداری از مجموعه بازار تا میدان "خان" یزد، یکی از پروژه هایی بود که در دهه یاد شده به کوشش و زیر نظر اینجانب انجام شد و حدود چهار سال طول کشید. این کار، از نظر کیفیت و دقت در مقایسه با موارد مشابه در سطح کشور، از کیفیت و دقت در مقایسه با موارد مشابه در سطح کشور، از کیفیت نسبتاً بالایی برخوردار است.

باتوجه به وسعت مجموعه، مسئله و ضرورت اعمال دقتهای لازم با دوربین و روش نقشه برداری با دوربین و بازرنگاری با دست، تواما صورت گرفته است. و زحمت کار با دوربین را یکی از همکاران مهندس به عهده داشتند. این نقشه، شامل پلان، مقاطع و نمادهاست. با دست هاشور خورده تا عناصر معماری و ارتباطات فضایی این مجموعه شهری و تاریخی، آن طور که شایسته است جلوه گر شده، اطلاعات نهفته در خود را به نحو بهتری عرضه و معرفی نماید. سند برداری از مجموعه بازارها و میدان خان یزد، اگر چه در داخل شهر انجام می گرفت و مشکلات آمد و شد در پی نداشت؛ اما به دلیل تنوع مالکیتها، بسته بودن در بعضی مغازه ها، کارگاهها، حجره ها - به دلایل گوناگونی نظیر فوت، مسافرت، مهاجرت، مسائل حقوقی و ۰۰۰ زمان زیادی را مصرف کرد و دوندگیهای فراوانی به دنبال داشت.

این سند که با مقیاس تهیه گردیده، هنوز جای کار فراوان دارد. مجموعه های ارزشمند دیگری در اطراف بازار وجود دارند که آنها نیز می بایست به آن اضافه شوند.

سند برداری از بافت اطراف دانشکده معماری

از آنجا که دانشکده معماری دانشگاه یزد - که در جوار همین مجموعه واقع شده - و بافت همجوار آن نیز واحد ارزش است، در سال گذشته توسط تعدادی از دانشجویان این به صورت مجموعه ای معرفی گردید.

در این مورد، مقیاس طوری انتخاب شده که قابلیت همسازی با نقشه های قبلی وجود داشته باشد. دورنمای این حرکت، می تواند به نقشه برداری و مستند سازی بخش عمده ای از شهر یزد به عنوان یکی از بافتهای تاریخی و با ارزش کشور منتهی شود.

ریز برداری

در یک فرصت استثنایی به هنگام تعمیر، یا به تعبیری بهتر، کالبد شکافی سقف نفیس چهار سوق بازار خان یزد که به صورت کادربندی در سه مرحله اجرا شده است، موفق شدیم جزئیات اجرایی ساخت و ساز آن را در مقیاس سند برداری کنیم کاری مشابه آن را به هنگام تعمیر سقف ایوان مسجد جامع یزد به لطف خداوند انجام دادیم.

فرصت سند برداری

این گونه "فرصتهای سند برداری" همیشه و به راحتی به دست نمی آید و پس از خاتمه مرمت و عملیات اجرایی تقریباً موضوع منتفی می گردد. معمولاً مرمت که با کالبد شکافی بنا همراه است، یک فرصت سند برداری مناسب است. اگر از این فرصت درست استفاده شود و شرایط مطلوبی از نظر نیروی انسانی بصیر، زمان، بودجه و وسایل فراهم باشد، می توان از سابقه و تاریخ ساخت و ساز کشور، اطلاعات ارزشمندی را ضبط و ثبت کرد.

این امکانات اطلاع رسانی را که "فرصت سند برداری" نام نهاده ایم، می بایست با دقت، هوشیاری و خیرگی خاصی شکار کرده و از آن بهره برداری اطلاعاتی نمود.

بازسازی براساس اسناد و مدارک

درپاره ای موارد مثل خانه مودت - سند برداری در مقیاس را تجزیه کردیم. این روش که در مورد نقوش و کارهای گره کاری بیشتر می تواند مصرف داشته باشد، امکان بازسازی شهر را در صورت بروز حادثه زلزله، آتش سوزی و ... ممکن می سازد. همین نقشه های دقیق بودند که به عنوان یک امکان مناسب اطلاع رسانی، شرایطی را فراهم آوردند، تا قسمتهای آسیب دیده ناشی از حملات هوایی دشمن در مسجد جامع اصفهان مجدداً بازسازی شده و به حالت اولیه برگردد.

درپاره ای موارد ن بخصوص در مورد نقوش برجسته روی سنگها و کتیبه ها - که امکان سرقت آنها وجود دارد - با استفاده از روش قالب گیری آن نقوش "شبه سازی" می شود و در مرکز اسناد و اطلاعات نگهداری می گردد. نمونه هایی از این شبه سازی از نقوش نفیس بقعه شیخ علی پلیمان، در مرکز میراث فرهنگی یزد موجود است. این نسخه های مشابه، می تواند پلیس ملی و بین المللی را در دستگیری سارقان اموال فرهنگی کمک نماید.

شبه سازی

ما گونه هایی از ابنیه ارزشمند را سند برداری کردیم که به ویرانی کشیده شدند و دیگر آثاری از آنها باقی نیست. گرمخانه قدیمی مسجد جامع بافق با کانه پوشهای استثنایی اش، خانه منسوب به وحشی بافقی، خانه مربوط به حاج علی اکبر قناد - که از نظر فضا سازی یکی از بی نظیرترین خانه های یزد بود - از زمره آن آثار به شمار می رود.

یکی از آفات اطلاع رسانی و سندبرداری از معماری و شهرسازی گذشته ما ، یورش تخریب برای خیابان کشی است که در محلات قدیمی یزد و در بسیاری از شهرهای کشور مثل کاشان طی پنج دهه گذشته به وقوع پیوسته است . تخریب وسیع در محله تل یزد جهت ایجاد بلوار ، آن چنان سریع و شتابزده صورت گرفت که ، امکان تولید حدال اسناد ترسیمی از خانه ها و سازمان فضایی شهر از خود به جای نگذاشت . در این مسیر ، اطلاعات گونه های نادری از خانه های قدیمی در خاک مدفون شدند . هم اکنون ساختمانهای برش خورده طرفین بلوار ، فرصتی مناسب برای تهیه اطلاعات تصویری از ساخت و ساز سنتی اند . که در آینده ای نه چنان دور ، با یورش پاساژهای این باقیمانده اطلاعات نیز ، محو و به فراموشی سپرده خواهد شد .

اطلاعات گفتاری

بخش عمده ای از اطلاعات مربوط به معماری قدیم ، به صورت " گفتار " تولید و عرضه می شود . ساعتی زیادی را پای صحبت معماران سنتی و دیگر هنرمندان نشسته ایم . و اطلاعات پرارزش آنها را از طریق " گوش مصرف کرده ایم . آقای استاد حاجی علی اکبرآخوند (خرمی) با ۹۵ سال سن ، اگر چه دیگر قادر نیستند بالای چوب بست رفته به هنرنمایی و انجام فعالیتهایی نظیر کار روی سقف عمارت بادگیر "باغ دوست آباد" بپردازند ، اما وجود پیرکتشان بگ منبع بسیار ذیقیمت و غیر قابل تجدید اطلاع رسانی است . این استاد بزرگوار در اوائل دهه اول انقلاب اسلامی ، درخواست بازنشستگی نمودند و دلیل آنرا عدم کارایی خود می دانستند . بنده خدمت این بزرگوار عرض کردم ، شما تشریف بیاورید و همین جا کنار اتاق بنده بنشینید . نقش شما برای ما برکت دارد . خدای را هزار مرتبه شکر این برکت همچنان تداوم داشته و هفته ای نیست که دهها دانشجو و پژوهشگر ا ز فیض حضورشان بهره نگیرند .

استادکاران قدیم منابع مهم اطلاع رسانی

این عزیزان اگر به وسیله دست ، چشم و پای توان تولید به معنای گذشته را ندارند ؛ اما بدون اغراق در سینه هایشان به عنوان مرکز اسناد ، منابع اطلاعاتی بی نظیر جای گرفته است که سالها بعد از سالها ، بر اساس کار مداوم تدارک دیده شده است . لایه های اطلاعاتی نهفته در سینه های این بزرگواران ، هرچه سریعتر می بایست در حد امکان به فیلمهای آموزشی و پژوهشی تبدیل و در مراکز مختلف اطلاع رسانی نگهداری شود . اینجانب تا حدی که توانسته ام ، دانشجویان را به ضبط اطلاعات گفتاری این اساتید تشویق و ترغیب نموده ام ولی این کار در مقیاس بزرگی کاری که می بایست در طیف وسیعی صورت گیرد ، هیچ و ناچیز است و برنامه و بودجه خاص خود را طلب می کند . این حرکت مستند سازی و سندبرداری ، می بایست به صورت یک برنامه ضربتی انجام شود ، والا در آینده ای نه چندان دور ، به افسوس خواهیم نشست و نسل بعد از ما به خاطر عدم اطلاع از تجارب گذشته و انقطاع (سیستم اطلاع رسانی سینه به سینه *) در تشخیص خسارتهای وارده ، حتی به خوردن افسوس هم موفق نخواهد شد .

مهارت . سواد اطلاع یابی

یک نکته بسیار مهم در خصوص استخراج اطلاعات معماران سنتی وجود دارد و آن ، این است که به راحتی نمی توان به لایه های اطلاعاتی نهفته در سینه های آنان دسترسی پیدا کرد . اولاً به دلایل گوناگون اطلاعات خود را ارائه نمی کند که تا حدود زیادی هم درست است . آنها بایستی اطمینان حاصل نمایند که مصرف کننده اطلاعات به حق تشنه آن است و اگر تشنه بود ، قدر آن را خواهد دانست .

تشنگی اطلاعات

آنها بر اساس اعتقادات درست و تربیتهای مذهبی مایل اند اطلاعات را به "اهلیش" برسانند . آنها با "مدرک جویان" (در تقابل با دانشجویان) و با بساز بفروشها (در تقابل با کسانی که معماری را رسالت می دانند) ، با شبه پژوهشگران (کسانی که ادای آدمهای محقق را در می آورند) و آدمهای قدرناشناس (کسانی که قدر و منزلت اطلاعات را نمی دانند و زحمت تولید را نکشیده اند تا قدر آن را بدانند و می خواهد یک شبه ره صدساله را بپیمایند و با مصرف قرص و کپسولهای اطلاعاتی معمار شوند) ، اطلاعات خود را ارائه نخواهند کرد . شرایطی لازم است تا بتوان به قابلیت های اطلاعاتی معماران سنتی معرفت حاصل نمود و دسترسی پیدا کرد . آنها می دانند اطلاعاتشان را نباید ارزان بفروشند - چرا که آن اطلاعات ، ارزان به دست نیامده است . در طول دهه گذشته که افتخار شاگردی این استاد بزرگوار (حاجی استاد علی اکبر آخوند) نصیب شد ، فهمیدم که شاگردی کردن ، استاد می خواهد . و بعد تا حدود اندکی توانستم از ذخایر ایشان استفاده کنم و نحوه ارتباط و تولید سند را تجربه نمایم .

ضرورت آگاهی از اطلاعات گذشته

در نظام تحقیق و توسعه کشور ، می بایست تحولی اساسی به وجود آید تا علی رغم وامگیری اطلاعات از کشورهای صنعتی و صرف هزینه های ارزی و ریالی به قابلیت های اطلاع رسانی خودمان در داخل کشور بها داده شود . نسل سازنده ما می بایست از کم و کیف " ساختن " در گذشته کشورش اطلاع حاصل کند . بداند نسل او چگونه فکر می کرده و چگونه " می ساخته " است . بسیاری از ساختمانهای سنتی و قدیمی ما ، بهترین اسناد " اطلاع رسان " برای معرفی قابلیت های انسانی است ؛ حفاظت و نگهداری از آنها حفاظت از " اطلاعات " و حفاظت از استعداد های انسانی است . اگر نسل حال و آینده ما از آنها " اطلاع " حاصل کند ، خود را ریشه دار می یابد و بهتر می تواند در اوضاع پر تلاطم ، سرنوشت خود را رقم بزند .

خاک سپاری اطلاعات

به هر حال ، آدمها روزی می آیند و روزی می روند ، بقاء مختص ذات حضرت اوست . اگر شرایط مطلوب برای ثبت تجارب

معماران سنتی ما صورت نگیرد ، با رحلت عزیزان ، اطلاعات پر ارزش را در گورستانها به خاک خواهیم سپرد - کما اینکه در گذشته بارها چنین کرده ایم .

ما تا زمانی که " به خود " بیاوریم و در نظام تحقیق و توسعه کشور ، " قدر " اطلاعات را به نحو شایسته ندانیم ، با خسران غیر قابل جبران دفن اطلاعات رو به رو خواهیم بود . و در آن صورت شاید خداوند به راحتی از سر تقصیرمان نگذرد .

اطلاعات دیداری

یکی از قابلیت‌های اطلاع رسانی کشور ، هیکل موارث معماری ماست . در نقاط گوناگون کشور فراوان داریم و شهر یزد یکی از شاخص‌های آن است که از نظر آثار دوران اسلامی بسیار غنی است . به همین دلیل دانشکده معماری دانشگاه یزد را در دل محلات قدیمی یزد بنیان نهادیم .

تجربه دانشکده معماری یزد

این دانشکده اولین دانشکده معماری ایران است که در خارج از تهران تأسیس شد . این تجربه ، یعنی ارائه ایده تأسیس دانشکده در بافت قدیم شهری چون یزد ، حاصل یک دهه شاگردی آقای دکتر باقر آیت الله زاده شیرازی بود . این حرکت که حرکتی جدید در توسعه به شمار می آید ، تداوم حرکت قبلی تجربه شده در محله "فهاران" یزد است که خانه ای قدیمی به مرکزی فرهنگی تبدیل کردید . گرچه حرکت یاد شده فاقد جایگاه برنامه ای در سطح ملی بوده و هست ؛ اما می توان آن را به عنوان الگویی برای توسعه مورد تامل و تحقیق قرار داد .

سعی ما بر این بوده و هست تا شهر قدیم ، بناها و ابنیه تاریخی و دیگر عناصر پیدا و ناپیدای شاکله آن به عنوان یک امکان و استعداد (پتانسیل) اطلاع رسانی مجسم ، زنده و فعال به خاطر حرکت و زندگی مردم در آنها درطیف وسیعی ، در معرض استفاده دانشجویان یعنی مصرف کنندگان اطلاعات قرار گیرد . به همین دلیل بسیاری از کلاسها ، کارگاهها ، ... در فضاهایی دایر می شود که دانشجو، با خود آنها مستقیماً ارتباط برقرار می کند و از اطلاعات نهفته در آنها بر حسب علاقه ، ذائقه ، بینش و دانش خود بهره می گیرد.

اسناد اطلاع رسانی مجسم

وقتی دانشجویان را به " مسجد جامع فهرج " می بریم ، در واقع تماس آنها را با یک سند اطلاع رسانی مجسم ، منحصر به فرد و یگانه که از قرون اولیه اسلامی به یادگار مانده است - و اطلاعات خود را متواضعانه در اختیار می گذارد - برقرار می کنیم .

وقتی اینجانب در شهریور ۱۳۷۱ در دانشکده معماری گرونویل فرانسه ، از کیفیت ساخت و ساز و عمر این مسجد در یک جمع بین المللی صحبت می کردم ، همه بدون استثنا، از ویژگی‌های یکی از شیوه های ساخت و ساز ارزان ، ممکن ، بدون ضرر به محیط زیست و ساخته شده با استفاده از گل - که چهارده قرن پایدار مانده است - متعجب شدند . آنها می گفتند بحق شایسته می بود که مرکز تحقیقات ساختمان سازی گلین که ما در اینجا دایر کرده ایم ، با توجه به ذخایر اطلاع رسانی ارزشمندی که شما در اختیار دارید در شهر و کشور شما تأسیس می شد .

تولید اطلاعات

دانشجویان ضمن استفاده از نقشه ها ، مدارک و مطالعات انجام شده در سازمان میراث فرهنگی کشور ، خود نیز ، به تولید اطلاعات می پردازند . موارد متعددی بوده است که پلان به دانشجو داده شده و او خود اطلاعات تکمیلی بنا شامل مقاطع ، نما و... را تولید و تحویل داده است . مورد دیگر ، تجربه نگارنده در این خصوص - با دانشکده معماری دانشگاه شهید بهشتی ، با هماهنگیهای آن دانشکده است .

در بعضی از موارد در دروسی نظیر ترکیب ، نقشه فضا و پاره ای دروس معماری ، نقشه هایی در اختیار دانشجویان قرار می گیرد و دانشجویان اطلاعات تصویری دیگر ، شامل عکس ، گرافیک به آن می افزایند و به بررسی و ارزیابی کم و کیف فضاهای معماری ساخته شده می پردازند .

در درس آشنایی با معماری اسلامی ، حرکت به سمت سندبرداری کامل و دقیق نماها توسط دانشجو است. حاصل اطلاعات گردآوری شده ، به صورت اسناد نوشتاری و به صورت آلبوم ، در مرکز اسناد تحقیقات مدرسه معماری نگهداری می گردد . همین اسناد در دانشکده های پیشکسوت ، مثل دانشگاه شهید بهشتی مرجع تحقیق دانشجویان جوانتر قرار می گیرد .

همین کار تقریباً در وضعیت مشابهی ، در مورد دروس تاریخ معماری ، تاریخ شهرسازی ، اصول و مبانی معماری و شهرسازی ، مبانی نظری معماری ، روش ترکیب و پروژه های مرمت ابنیه و بافتها انجام می شود.

این پروژه های تحقیقاتی علی رغم پاره ای ضعفها از منابع بسیار ارزشمند اطلاع رسانی اند که گذشته از برکات آموزشی و تربیتی به صورت اسناد ترسیمی نوشتاری ، اسناد تصویری ، اسناد شنیداری و اسناد حجمی (ماکت) حامل پیامهایی برای نسل حال و آینده اند .

آسیب شناسی ضعف اسناد

اشکالاتی در تدارک اطلاعات یاد شده به نظر می رسد که اجمالاً می توان آنها را به شرح ذیل برشمرد .

۱ - تولید این اسناد هزینه بر است و دانشجو نمی تواند به راحتی از پس هزینه های آن برآید . به ناچار مجبور است کار کند . و کار و فعالیت او در بیرون از محیط آموزشی ، از زمره عواملی است که زمینه کاهش کار فکری دانشجو بر روی پروژه های تحقیقاتی را فراهم می آورد

۲ - خلا " قدرشناسی " تحقیق در روند توسعه و در مقیاس کلان جامعه .

۳ - غصب و اشغال جای دانشجو توسط دانشجویان .

۴ - عدم بهره گیری از آموخته ها در اجتماع .

۵ - حاکمیت مدرک سالاری در جامعه .

۶ - حبس یا احتکار اطلاعات ، توسط نگاههایی که قابلیت اطلاع رسانی دارند .

۷ - کم ارزش بودن تحقیقات دانشجویی در روند گزینش‌های بعد از فراغت از تحصیل .
۸ - خلا مالکیت معنوی در شکار تولید ، پردازش و ارائه اطلاعات و پشتوانه حقوقی لازم .
در بسیاری از موارد کم و کیف اطلاع رسانی در موسسات ، قائم به شخص است . در پاره ای از موارد پارتنری بازی نقش تعیین کننده دارد . بوروکراسی در ثبت و صدور معرفی نامه های دانشجویی زمان بر است - ضمن آنکه از سوی دیگر ، نمی توان آن را جزو زمان تحقیق به حساب آورد . در شرایط متعارف ، وقت زیادی از دانشجویان صرف اخذ و دستیابی به اطلاعات تولید شده می گردد . در بسیاری از موارد ، روند اطلاع رسانی دچار بوروکراسی اداری می شود و زمان هزینه های تلف شده را نمی توان ، جزو فرآیند تحقیق به حساب آورد و این در حالی است که می توان با اندک برنامه ریزی در سطح ملی به آن خاتمه داد .

مالکیت معنوی اسناد اطلاع رسانی

متأسفانه در پاره ای موارد دیده شده ، استفاده کنندگان از نقشه ها و مدارک ، نام و مشخصات سازمان و افراد تهیه کننده اطلاعات را حذف و حاصل کار دیگران را به جای کار یا نام خود جا زده اند که ، این عمل به نوبه خود ، نوعی تجاوز به حریم مالکیت معنوی تهیه کنندگان آن آثار است . اگر پشتوانه های مالی اداری / حقوقی / تدارکاتی ، فراهم آید ، می توان اطلاعات تولید شده را به سرعت انتشار داد و تا حد ممکن از سرقت اطلاعات جلوگیری کرده و به اشاعه فرهنگ سالم اطلاع رسانی در جامعه کمک نمود .

ما برای آنکه به تولید ، پردازش و عرضه اطلاعات معماری دامن بزنیم می بایست شرایط ارزشگذاری اطلاعات و اسناد را جستجو کنیم . به نظر می رسد ما هنوز بهای اطلاعات را نمی دانیم : ارزان به دست می آوریم و ارزان از دست می دهیم . ضمن آنکه محملی هم برای نگهداری ، حفاظت اطلاعات به صورت شبکه ملی و جامع تدارک ندیده ایم .

جلوگیری چند باره کاریها

دوباره کاری و چند باره کاریها ، از ویژگیهای رایج است که ناشی از عدم اطلاع دانشکده ها از کارهای یکدیگر و کار سازمانهای ذی ربط دیگر است . و این در حالی است که از بسیاری اینبه حتی کروکی تهیه نگردیده و ساختمانهایی برای چندمین بار نقشه برداری می شوند . این کار ، به دلیل پاره ای خودخواهیها ، عدم ارتباط با هم ، عدم تضمین مالکیت معنوی تولید کنندگان اطلاعات و اسناد صورت می پذیرد

می توان از طریق یک برنامه ریزی جامع کشوری ، تا حدود زیادی به احتکار و اسراف اطلاعات پایان داد و نیروهای توانمند و پژوهشگر را به فعالیت در زمینه های جدیدی از تحقیق و توسعه تشویق و ترغیب کرد .

زمان تولید اسناد و اطلاعات توسط دانشجو ، معمولاً یک ترم یا حداکثر دو ترم است . با توجه به تراکم فشارهای مادی و روحی که بر هر دانشجو وارد می شود امکان تدارک یک کار علمی سطح بالا و قابل استناد و قابل اتکاء از نظر دقت و حساسیت تولید و عرضه اطلاعات وجود ندارد . آنها کار را در پایان ترم خاتمه یافته تلقی می کنند . این رسالت کسان دیگر و دستگاههای دیگر است که می بایست ، بر روی کارهای انجام شده حساب تازه ای باز کرده برای تصحیح و تکمیل ، نظام شایسته ای را فراهم آورند .

به نظر اینجانب کارهایی که به صورت متفرق انجام می شود ، مانند دانه های پراکنده تسبیح اند . فرد یا افرادی لازم است این دانه های اطلاعاتی را - به قول ما یزدیها - با رشته ای نخ بپنکانند و از آن تسبیح اطلاعاتی بسازند که دارای هویتی جدید و کاربردی متعالیتر خواهد بود .

سرنخ این نخ را باید ، در نظام اطلاع رسانی در تحقیق و توسعه جستجو کرد . یک تشکیلات قوی و توانمند علمی / فنی و با انگیزه لازم است ، تا این اوراق پراکنده را "شیرازه" کرده به صورت کتاب درآورد و از مجموع آنها قابلیت جدیدی را فراهم سازد .

در روند توسعه کشور می بایست ، روی قابلیت ها ، توانمندی ها و استعدادهای دانشجویان در زمینه تحقیقات حساب کنید . به آنها شخصیت و امکانات بدهیم و روی تولید اطلاعات به عنوان یکی از زیباترین مصادیق تولید ، و مصرف آن به عنوان زیباترین مصادیق مصرف ، در دانشکده ها و حتی خارج از دانشکده ها و دستگاههای اداری ذی ربط حساب کنیم .
چاره یابی

تا آنجا که ممکن است در راستای اشاعه فرهنگ ارجحی و قدرشناسی به اطلاعات پیدا و ناپیدا و قدرشناسی ذخایر اطلاعاتی کشور ، بخصوص آنها که استخراج نشده اند - یعنی استادکاران ، معماران سنتی و پیشکسوتان حرفه ای سنتی به عنوان منابع اطلاعاتی تلاش کنیم .
یادمان باشد اسراف بد است و اسراف در اطلاعات بدترین آنها ، احتکار بد است و احتکار اطلاعات زشت ترین آنها .

پیشنهاد و استنتاج

دستگاههایی چون : مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران ، سازمان برنامه و بودجه به وزارت مسکن و شهرسازی ، وزارت فرهنگ و آموزش عالی (و موسسات تابعه نظیر سازمان میراث فرهنگی کشور) و دانشکده های معماری و شهرسازی ، در جهت یک کاسه کردن اطلاعات موجود ، سیاستگذاری و انتخاب مشی واحد و شایسته برای بهره برداری از قابلیتهای اطلاع رسانی در جامعه ، آستین همت را بالا برند .

با این امید که به حول و قوه الهی و با یاوران عزیزان دست اندرکار ، یکی از اساسیترین حرکتها در تعمیق و پژوهش در روند تحقق و توسعه کشور تحقیق یابد . ان شاءالله